

Informatieblad N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland

Wat is natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland?

En nadere uitleg over de bijbehorende Kwalitatieve Verplichting (KV).

In dit document vindt u meer informatie over het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland. Wij geven u meer uitleg over deze term en wat dat betekent voor het beheer en het gebruik van dit soort natuur. Daarna geven we meer uitleg over de bedoelingen van de Kwalitatieve Verplichting die gevestigd zal worden. Deze informatie kan u helpen bij het ontwikkelen en in stand houden van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland en geeft u meer duidelijkheid waar u voor tekent met de Kwalitatieve Verplichting.

1. Informatie over het natuurbeheertype

a) Index Natuur en Landschap

Er zijn vele soorten natuur. Bos, heide, graslanden, etc. Om ervoor te zorgen dat duidelijk is wat er precies bedoeld wordt met verschillende soorten natuur is er een Index Natuur en Landschap opgesteld waarin de verschillende soorten natuur zijn beschreven. Alle provincies gebruiken deze Index, bijvoorbeeld in hun Natuurbeheerplan en voor subsidies voor het beheer van verschillende soorten natuur. Groen Ontwikkel Fonds Brabant gebruikt de Index in haar subsidieregeling voor de realisering van het Natuurnetwerk Brabant (subsidie voor functieverandering grond en inrichting). De term 'natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland' komt ook terug in de Kwalitatieve Verplichting die gevestigd wordt na het verstrekken van subsidie door Groen Ontwikkel Fonds Brabant of als u via Groen Ontwikkel Fonds Brabant natuurgrond koopt. Welke informatie over natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland kunt u vinden in de Index Natuur en Landschap? (link: <https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/n12-rijke-graslanden-en-akkers/n12-02-kruiden-en-faunarijk-grasland/>)

- De definitie:
"Het betreft grasland, de grasachtigen (monocotylen) zijn dominant, maar kruiden (dicotylen) en mossen hebben een oppervlakteaandeel van ten minste 20%. Variatie in structuur is belangrijk voor faunasoorten die in dit grasland voorkomen. Zo zorgt een afwisseling tussen korte en hoge vegetatie met plaatselijk ruigte en struweel voor verschil in microklimaat, hetgeen van belang is voor dagvlinders, andere insecten, reptielen, vogels en kleine zoogdieren. "
- Hoe wordt de kwaliteit bepaald?
 Variatie in structuur is belangrijk voor faunasoorten die in dit grasland voorkomen. Zo zorgt een afwisseling tussen korte en hoge vegetatie met plaatselijk ruigte en struweel voor verschil in microklimaat, hetgeen van belang is voor dagvlinders, andere insecten, reptielen, vogels en kleine zoogdieren. Binnen het Kruiden- en faunarijk grasland zijn grasachtigen dominant, maar kruiden en mossen hebben een oppervlakteaandeel van tenminste 20%. De volgende kwalificerende structuurelementen worden onderscheiden:

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland – Structuur

Struatuurelement	Min. %	Max. %
Hoog struweel, incl. braam-, gagel- en bremstruweel	5	20
Solitaire bomen en kleine bosjes (>5 m)	1	5
Meter slootlengte / hectare*	100	–

1 tot 3 van 3 resultaten

* Slooplengte is in meter/ha, geen percentage

Deze tabel uit de Index Natuur en Landschap geeft het percentage van structuurelementen aan wat past bij het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland.

Een deel van de variatie in structuur in het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland ontstaat door de inrichting van het perceel met landschapselementen en het beheer van deze landschapselementen en een deel van de variatie ontstaat door het beheer van het kruidenrijk grasland.

In de Index Natuur en Landschap staat ook beschreven welke planten en dagvlinders 'kwalificerend' zijn voor het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland en welke ruimtelijke condities gunstig zijn voor de kwaliteit.

- **Beheeradvies**
Het beheeradvies gaat in op de effecten van verschillende beheermaatregelen zoals (na)beweiden en maaien. Ook worden mogelijke knelpunten benoemd. Een belangrijk mogelijk knelpunt bij het beheer van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland is dat bepaalde soorten dominant kunnen gaan worden, wat ten koste gaat van de biodiversiteit. Zo zal een grasland dat voedselrijk is en alleen beheerd wordt door extensieve begrazing zich ontwikkelen tot een grasland waar gestreepte witbol dominant is. Dit is te voorkomen door in een voedselrijke situatie intensiever maaibeheer uit te voeren onder andere ook vóór de bloei van de gestreepte witbol. Ook vertrapping van de zode leidt tot problemen, omdat daardoor kale stukjes grond worden gecreëerd die gunstig zijn voor pionierssoorten zoals ridderszuring, Jacobs kruiskruid, distels en pitrus. Dit is te voorkomen door begrazing alleen toe te passen in de juiste periode met de juiste hoeveelheid (en soort) vee. Als er ondanks de zorgvuldige begrazing toch (tijdelijk) problemen ontstaan door deze soorten, kan gericht maaibeheer helpen.
- Er zijn standaardkostprijzen berekend aan de hand van ervaringen van het beheer van dit natuurbeheertype op verschillende plekken in Nederland. Bij de berekening van deze standaardkostprijzen is onder andere rekening gehouden met maai- en hooiwerkzaamheden,

verwijderen van ongewenste vegetatie, onderhoud van rasters, watergangen en stuwtjes. Ook is er rekening gehouden met opbrengsten uit de verkoop van het gewas of ingebruikgeving. Het negatieve exploitatiesaldo is € 311,07 per hectare (Dit is de standaardkostprijs voor 2024). Via de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) is 84% daarvan subsidiabel.

b) overige informatie

Wat opvalt aan de Index Natuur en Landschap is dat deze vooral voor grote natuurbeherende organisaties lijkt geschreven voor situaties waarbij het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarij grasland al ontwikkeld is en agrarisch medegebruik van ondergeschikt belang is. Gelukkig is er ook steeds meer praktische informatie voor agrariërs en andere geïnteresseerden om aan de slag te gaan met het beheer van N12.02 Kruiden- en faunarij grasland. Een handige gids over de ontwikkeling en het beheer van deze natuur-graslanden: 'Ontwikkelen van kruidenrijk grasland'. Auteur: Wim Schippers (de meeste recente uitgave is van januari 2023).

CODE	GRASLANDTYPE	OPBRENGST (ton ds/ha)	SOORTEN (per 25m ²)	KWALIFICATIE	INVLOED MEST	INVLOED B + V
START- EN TUSSENFASEN						
00	Engels raaigrasakker	> 12	< 5	extreem soortenarm		
0	Engels raaigrasland	> 10	5 – 10	zeer soortenarm		
1	Grassenmix	8 – 10	10 – 15	soortenarm		
2d	Dominant-stadium*	6 – 8	10 – 12	soortenarm		
2	Grassenmix-plus	7 – 9	12 – 17	vrij soortenarm		
KRUIDENRIJK GRASLAND						
3	Gras-kruidenmix	5 – 7	15 – 25	vrij soortenrijk		
4	Bloemrijk grasland	3 – 6	20 – 40	soortenrijk		
5	Schraalland	< 5	> 25	soortenrijk		

TON DS = TON DROGE STOF / B = BODEM / V = VOCHT

Deze gids is onder andere hier te bestellen: <https://www.aardewerkadvies.nl/>

De uitleg van Wim Schippers over kruidenrijke graslanden vindt u ook op YouTube:

- <https://www.youtube.com/watch?v=tWbZ8fNsMbk>
- https://www.youtube.com/watch?v=2E_fugf5FL0

Het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarij grasland is te vergelijken met graslandtype 3 en 4 zoals Wim Schippers deze heeft beschreven. De gids bevat praktische tips hoe een grasland dat volledig uit Engels raaigras bestaat, doorontwikkeld kan worden naar type 3. In de gids staan volop plaatjes van hoe deze graslanden er dan uit zien, welke plantensoorten je kunt verwachten op verschillende bodems en wat de (on)mogelijkheden zijn voor agrarisch gebruik. Ook hier vindt u meer informatie over maai-beheer en beweiding voor het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarij grasland.

Het Louis Bolk Instituut heeft samen met Staatsbosbeheer een serie van 10 praktische handreikingen opgesteld, met tips over maaien, begrazen en bemesten:

<https://www.groenontwikkelfondsbrabant.nl/handreiking-beheer-kruidenrijke-graslanden>

Via deze link vindt u een informatieblad over faunavriendelijk maaibeheer:

https://www.natuurkennis.nl/Uploaded_files/Publicaties/poster-diervriendelijk-maaibeheer-def.pdf

De Vereniging van Bos- en Natuureigenaren (VBNE) ontwikkelt voor haar leden een gedragscode 'soortenbescherming natuurbeheer'. In deze gedragscode staan maatregelen waarmee eigenaren van natuurgrond schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk voorkomen. Door te werken volgens de gedragscode kunnen eigenaren van natuurgrond natuurbeheer uitvoeren zonder in strijd te handelen met de wet. Deze gedragscodes zijn er (nog) niet voor alle beheerwerkzaamheden. In plaats daarvan heeft de VBNE een richtlijn opgesteld voor het maaibeheer van gras- en hooilanden in de kwetsbare periode. Deze vindt u in bijlage 1 van dit document.

Meer informatie: <https://vbne.nl/bos-natuurbeheer/wetgeving-en-gedragscodes/gedragscode-soortenbescherming-natuurbeheer/>

Ook voor algemeen voorkomende soorten zoals insecten is het belangrijk om deze met het maaien niet te veel te schaden, in de richtlijnen van de VBNE geeft aan hoe u dat kunt doen.

Onlangs heeft het OBN een beheeradvies uitgegeven: "Maai strategieën voor insectvriendelijk maaibeheer." Link: [factsheet_insectvriendelijk-maaibeheer.pdf](#) en [OBN-onderzoek2022-012-CU-Maaien-tegen-de-klippen-op.pdf](#)

2. Kwalitatieve Verplichting: de bedoeling

Met de Kwalitatieve Verplichting (KV) van de provincie Noord-Brabant of Groen Ontwikkel Fonds Brabant wordt juridisch vastgelegd dat u een aantal zaken moet dulden en activiteiten moet nalaten die de ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland verstoren of op een andere manier nadelig beïnvloeden.

Wat betreft het 'dulden' is het belangrijk om te weten dat de huidige én toekomstige hydrologie geduld moeten worden. Dat betekent bijvoorbeeld dat het aanleggen van drainage of greppels in strijd is met de Kwalitatieve Verplichting.

Wat betreft 'nalaten van activiteiten' geldt dat sommige activiteiten altijd nadelig zijn voor het natuurbeheertype, bijvoorbeeld het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Andere activiteiten kunnen zowel nadelig als voordelig zijn, zoals beweiding. Tot slot staat er in KV altijd een algemene bepaling dat u activiteiten moet nalaten die de ontwikkeling van het natuurbeheertype belemmert, bemoeilijkt of verhindert. Dat zijn activiteiten die niet specifiek benoemd zijn, omdat we nooit volledig kunnen omschrijven welke activiteiten nadelig zijn voor het natuurbeheertype.

Voor de activiteiten die zowel voordelig als nadelig kunnen zijn, hebben we in de KV nader omschreven wanneer ze nadelig zijn. Dat doen we door te beschrijven welke situaties voorkomen moeten worden. Vervolgens is het aan u als beheerder/eigenaar van de natuur om te sturen op het juiste beheer, waarbij de intensiteit en timing van maaiwerkzaamheden en begrazing maatwerk is omdat dit afgestemd moet worden op het ontwikkelstadium van het grasland, de bodem, het seizoen en de weersomstandigheden. De informatie in dit document geeft aan wanneer beweiding en maaiwerkzaamheden van toegevoegde waarde zijn voor de ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland en wanneer niet. Om zo veel mogelijk te voorkomen dat de Kwalitatieve Verplichting onduidelijk wordt door woorden zoals 'veel' of 'weinig',

werken we met percentages die concreet maken wat bedoeld wordt binnen het perspectief van het natuurbeheertype. Deze percentages zijn bedoeld als richtlijnen en is het niet de intentie van de provincie om bij kleine afwijkingen direct te gaan handhaven (zie hoofdstuk 3). Dit staat er in de Kwalitatieve Verplichting over beweiding en maaien:

Begrazing

Begrazing is alleen toegestaan als dat ten dienste staat van de ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland. Bij té intensieve begrazing vermindert de variatie in structuur en de kans dat kruiden in bloei kunnen komen. Het is niet aan te geven met welke begrazingsdruk de structuurvariatie te veel beperkt wordt. Wel geven we in de Kwalitatieve Verplichting aan dat de situatie voorkomen dient te worden dat op minder dan 5% van de oppervlakte van het grasland hoger groeiende kruiden/ruigte aanwezig zijn. Ook mag begrazing niet leiden tot het te veel kapot trappen van de zode, omdat daarmee pionierssoorten als zuring of Jacobs kruiskruid (en in natte omstandigheden ook pitrus) kunnen gaan domineren, wat ten koste gaat van andere kruiden. De intensiteit van begrazing moet dus passen bij de situatie op het perceel. Té veel kapot trappen van de zode hebben we beschreven in de KV als meer dan 1% van de oppervlakte. Vertrapping van de zode is natuurlijk nooit helemaal te voorkomen. Koeien drommen vaak samen bij een hek en kunnen daar de zode vertrappen terwijl de zode op de rest van het perceel prima intact is. Er is sprake van overtreden van de KV als op perceelsniveau een ongunstige situatie ontstaat voor het betreffende natuurbeheertype. In hoofdstuk 3 leest u wat dan de werkwijze is van de provincie Noord-Brabant/ Groen Ontwikkel Fonds Brabant.

Maaien

In de kwalitatieve verplichting staat dat er gemaaid moet worden op een manier die van toegevoegde waarde is voor de ontwikkeling en instandhouding van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland, waaronder in elk geval wordt verstaan dat:

- nooit meer dan 80% tot 95% (dit percentage is een range onderbouw het percentage in het projectplan) van het oppervlakte van het gedeelte van het perceel met het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland wordt gemaaid. Het percentage is afhankelijk van de dooradering en omzoming van het perceel met andere structuren waar begroeiing blijft staan.
- En dat bij het maaien rekening wordt gehouden met bedreigde, beschermde of karakteristieke soorten van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland.

Omdat de ideale maaidata erg kunnen verschillen in de loop van de ontwikkeling van het Kruiden- en faunarijck grasland, staat er niets over de periode waarin gemaaid kan worden in de Kwalitatieve Verplichting. Uiteraard geldt altijd dat u zorgvuldig dient te handelen om het ecosysteem en de soorten die er in voor komen niet onnodig te verstoren. In dit document staat informatie hoe u dat kunt doen.

Doorzaaien

Het doorzaaien van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland is in strijd met de Kwalitatieve Verplichting, aangezien dat de natuurlijke ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland op het perceel beperkt en verstoort. Kruiden die spontaan inwaaien of anderszins verschijnen op het perceel, zijn in de meeste gevallen de (streekeigen) kruiden waar ook de insecten en andere dieren in het gebied op afgestemd zijn.

3. Kwalitatieve Verplichting: maatwerk, evaluatie, aanpassing en handhaving.

Het is voorstelbaar dat er in specifieke gevallen voor de juiste ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland maatregelen noodzakelijk zijn die in strijd zijn met de standaard kwalitatieve verplichting. Is al voor het vestigen van de KV duidelijk dat er structureel maatwerk nodig is in een specifiek geval, dan kan dat. Uiteraard altijd naar aanleiding van de onderbouwing daarvan in een beheerplan dat goedgekeurd moet zijn door de begunstigde van de KV (provincie Noord-Brabant of Groen Ontwikkelfonds Brabant).

Het komt ook regelmatig voor dat er eerst een fase van ontwikkelbeheer noodzakelijk is. De beheermaatregelen zijn dan tijdelijk in strijd met de KV. Het goedgekeurde inrichtings- en beheerplan waarin dit dan concreet beschreven is, geeft u de toestemming om tijdelijk deze maatregelen uit te voeren.

Het kan ook zijn dat in de loop van de jaren blijkt dat voor de juiste ontwikkeling van het natuurbeheertype (tijdelijk) maatregelen of activiteiten nodig zijn die in strijd zijn met de Kwalitatieve Verplichting. Als zich dat voor doet, dan kunt u altijd contact opnemen met de begunstigde van de KV (Groen Ontwikkelfonds Brabant of de provincie Noord-Brabant). Indien deze maatregelen goed zijn onderbouwd, dan kunt u toestemming krijgen om eenmalig of in een bepaalde periode af te wijken van de KV. Als blijkt dat er structureel iets niet goed is opgenomen in de KV, bijvoorbeeld omdat de omstandigheden op het perceel zijn veranderd, dan kan de KV aangepast worden. Het heeft namelijk geen zin iemand aan het onmogelijke te willen houden. Het aanpassen van de KV kan ook de conclusie zijn van de evaluatie van de KV die op uw verzoek na 10 jaar plaatsvindt (zie het artikel 'evaluatie' in de KV). Het is dan ook mogelijk om het natuurbeheertype aan te passen als dat de conclusie is van de evaluatie.

Als u beheersubsidie SNL ontvangt, dan is daar ook een monitoring- en evaluatiecyclus aan gekoppeld. Dit kan ook een aanleiding zijn om de KV (gedeeltelijk) aan te passen of toestemming te krijgen om tijdelijk af te wijken.

De begunstigde van de kwalitatieve verplichting kan altijd controleren of u zich aan de verplichtingen houdt. Als dat het geval is, dan is dat goed voor de natuur en verdient u een compliment! Als er wordt geconstateerd dat dat niet (helemaal) het geval is, dan ontvangt u een verslag van de constatering en wordt u in de gelegenheid gesteld hier op te reageren, bij voorkeur in een gesprek. De vervolgactie is afhankelijk van de ernst van de constatering. Het spreekt voor zich dat de vervolgactie naar aanleiding van een kleine eenmalige vergissing of kleine afwijking anders is dan naar aanleiding van een bewuste overtreding die veel natuurschade heeft veroorzaakt. Dit is maatwerk, variërend van een gesprek waarbij eventueel afspraken worden gemaakt over verbeterpunten tot een schriftelijke ingebrekestelling en een boete of een juridische procedure waarbij nakoming en herstel van de schade wordt geëist. Belangrijk bij handhaving van de KV is uw eigen handelen. Wat heeft u zelf gedaan dat in strijd is met de verplichtingen van de KV of dat al dan niet voorkomt dat er iets gebeurt in strijd met de KV. Als er door bepaalde weersomstandigheden natuurschade ontstaat op het perceel is er een ander gesprek dan als door uw materieel of vee schade ontstaat aan het perceel.

De provincie Noord-Brabant en Groen Ontwikkelfonds Brabant willen dat uw natuurbeheer een succes wordt; voor de natuur en voor u als beheerder. Wij helpen daarbij zo veel als kan en zullen handhaven als het moet.

Bijlage 1

Richtlijn van de VBNE voor de uitvoering van natuurbeheeractiviteiten zonder gedragscode natuurbeheer (versie 4.0 10 mei 2024)

Beheer van bijzondere gras- en hooilanden

Als u maatregelen uitvoert in de kwetsbare periode (1 maart – 1 oktober, periode varieert per soortengroep) dan is dat alleen mogelijk als u de volgende voorwaarden opvolgt:

Altijd geldt:

1. Bij terreinen groter dan 5 ha wordt per maaibeurt ten minste 5% met een minimum van 0,5 ha niet gemaaid.
2. Bij terreinen van 5 ha of kleiner wordt per maaibeurt ten minste 10% niet gemaaid tenzij er al voldoende dekking (ruigte, houtwallen, oevers, bosjes) in of langs het terrein aanwezig is.
3. Bij het maaien wordt zodanig gewerkt dat dieren kunnen ontsnappen. Het betreft tenminste de volgende manier van werken:
 - a. met materieel uitgerust met wildredder of signalering
 - b. met lage snelheid (max. 7km/uur) waardoor dieren kunnen uitwijken en
 - c. van binnen naar buiten waardoor dieren kunnen uitwijken en
 - d. eventueel andere beschikbare dierbeschermende werkwijzen en/ of maatregelen.
4. Controleer kort te voren of er beschermde soorten (zoals grondbroeders) in het betreffende perceel aanwezig zijn. Voer een quickscan uit. Wanneer er geen beschermde soorten zijn aangetroffen moet alleen voorwaarde 1, 2 en 3 worden opgevolgd. In het geval wel beschermde soorten worden aangetroffen:
5. Wanneer beschermde vlindersoorten voorkomen, zorg ervoor dat waardplanten in voldoende mate aanwezig blijven, in het perceel zelf en/ of in de directe omgeving. De beheerder maakt een zorgvuldige afweging over wat voldoende is.
6. Aangetroffen nesten van grondbroeders en (andere) immobiele beschermde waarden worden gemarkeerd zodat die tijdens het maaien niet dichterbij worden benaderd dan 5 meter. Een zone van 5 meter rond de aangetroffen beschermde waarden wordt derhalve niet gemaaid.
7. Indien tijdens het maaien onverhoopt beschermde waarden worden aangetroffen dan worden die ontzien door 1) ingeval van immobiele waarden er tenminste 5 meter bij vandaan te blijven of 2) ingeval van mobiele beschermde waarden de maaisnelheid nog verder omlaag te brengen tot max 5km/u (stapvoets).